

Unul dintre învățătorii acestei școli a fost Veliko Popov⁵⁶.

Școala a fost redeschisă în 1921, la inițiativa Epitropiei bulgare, cu două clase: clasa I cu un număr de 12 elevi, iar clasa a II-a cu doar 5 elevi, iar Corpul didactic era format din Rusca Smoleva și Mara Macarova (pentru limba bulgară) și Sofia Avramov (pentru limba română). Directorul școlii era numit protoiereul Petre Smolev⁵⁷. Părintele Eugen Drăgoi, scrie:

„Pe anul școlar 1921-1922, Școala Mixtă Primară Urbană Particulară Bulgară din Galați va avea numai primele două clase, I și a II-a, cari vor fi instalate în salonul cel mare și spațios din fața localului școlii, având mărimea arătată în plan 7,20 pe 6,25 și înălțimea 3,55. Școala va fi frecventată numai de elevi cetățeni străini [...]”⁵⁸.

În 1921 cele două clase aveau câte 12, respectiv 5 copii. În anul școlar 1942/43 erau înregistrați 33 de elevi în 4 clase. În 1953/54 mai erau înscriși doar 10. Nu mai fusese admis nici un elev în clasa întâi. De altfel, în 1954 școala a fost desființată. Parohia ținuse pentru copii și o cantină.

În ceea ce privește biserica cu hramul „Sf. Spiridon”, aceasta fost ridicată de către comunitatea bulgară, de comunitatea bulgară⁵⁹, cum spuneam, între 1861 și 1887⁵⁹, dar, având în vedere numărul relativ mic de bulgari din comunitate, la acea dată este de presupus că efortul arhimandritului Maxim Raicovici (mormântul său este în curtea bisericii, fiind lucrat în marmură neagră de grecul Coliolis, despre care am scris) pentru ridicarea bisericii a fost susținut și de alți locuitori ai orașului. A fost ales și un Comitet de Epitropi⁶⁰, dintre membrii comunității⁶¹, între care erau Iordache Antachi și Efstati Atanasiu, Pantelimon Avramov și Mihail Avramovici din Șistov⁶².

56. D. N. MINCEV, „Cărțile bulgărești tipărite în România”, în: *Gazeta cărților*, IV, 19–20, 15, 30 mai 1935; P. PĂLTĂNEA, *Istoria*, II, p. 310.

57. Pr. E. DRĂGOI, „Școala Comunității Bulgare din Galați...”, p. 20.

58. Pr. E. DRĂGOI, „Școala Comunității Bulgare din Galați...”, p. 20.

59. M. N. PACU, *Cartea Județului Covurlui*, I-II, pp. 132-133.

60. Primul comitet avea trei membri: Antachi Iurdachiuv, Pantelimon Avramov și Mihail Avramovici, din Sviștov, cf. Teodor IORDACHE, *Albumul Galaților*, Tipografia Bucovina, Galați, 1935-1936, p. 35-36.

61. M. N. PACU, *Cartea Județului Covurlui*, pp. 132-133.

62. T. IORDACHE, *Albumul Galaților*, pp. 35-36; M.-D. POHRIB, „Actul constitutiv și statutele comunității bulgare din Galați (1930)”, p. 224.

Istoricul Paul Păltănea notează că la

„11 septembrie 1860, comisul Iordachi Antahi și Efstati Atanasiu, delegați ai comunității bulgare din oraș, au cerut Primăriei îngăduința de a începe zidirea bisericii «Sf. Pantelimon», având strâns tot materialul trebuitor”⁶³.

Apoi au întocmit și au înaintat Sfatului orășenesc Galați cererea de autorizare a construcției sfântului lăcaș:

„Onoratului Sfat orășenesc de Galați, 1860 septembrie 11, Galați. comis Antochi Iordachi și Efstati Atanasiu Suplica Comunitatea bulgară din acest oraș, din care facem parte și noi, dorind a fonda o biserică, au pus însărcinare nouă pentru asemenea sfârșit. Deci acum fiind locul cumpărat pentru care este căpătat și încuviințarea Prea Sfinției Sale episcopul eparhiot de Huși după împărtășirea cu nr. 200 ce păstrăm de la protoereul de ținut, secția a doua, ce o însoțim în original, avînd a prăznuii acest sfînt lăcaș hramul marelui mucenic și tămăduitor Pante-

Fig. 2. Arhimandritul Maxim Raicovici (fotografie de pe monumentul funerar)

limon, precum și materialul gata trebuitor pentru începerea zidirii, s-au făcut prin dl. inginer Mancioti planul convenit, cari iarăși să alătorească. Ne rugăm dar onoratului sfat ca să binevoiască a înainti lucrările cunite de parte-i, de a să da aprobație și a ne învoi lucrarea ca să putem începe zidirea. Galați, 11 septemvrie 1860. Antachi Iordachi Stati Atanasiu (Rezoluție:) 15 septemvrie Planul înfățoșat să să trimată Ministerului Lucrărilor Publice spre observare și aprobare, mijlocindu-se în raport”⁶⁴.

Obținând pentru acest demers și binecuvântarea Episcopul locotenent al Hușilor, Calinic Miclescu Hariupoleos (1858-1860)⁶⁵, arhimandritul bulgar Maxim Raicovici⁶⁶ (fig. 2, 7) a început în

63. Paul PĂLTĂNEA, *Istoria orașului Galați de la origini până la 1918*, vol. II, p. 212.

64. Arhivele Statului Galați, fond Primăria orașului Galați, dosar 43/1860-1861, f. 1, orig., în: *** *Tezaur documentar gălățean*, p. 163.

65. T. IORDACHE, *Albumul Galaților*, p. 35.

66. T. IORDACHE, *Albumul Galaților*, p. 35.

anul 1860 demersurile, zidirea începând efectiv un an mai târziu⁶⁷, avându-l ca arhitect pe ing. Giuseppe Mancioti.⁶⁸

Mai târziu, Teodor Iordache, în 1935-1936 scria că:

„Primul și cel mai important slujitor în această biserică a fost Cuviosul Arhimandrit Maxim Raicovici, născut în orașul Dreanovo, județul Târnovo (Bulgaria) în anul 1806 și repauzat întru Domnul, în ziua de 25 februarie, anul 1874. Primul comitet de epitropi, care a lucrat alături de el, a fost compus din trei inși și anume: Antachi Iurdachiuv (comisul Iordache Antachi)⁶⁹, Pantelimon Avramov și Mihail Avramovici, toți din Sviștov (Bulgaria)⁷⁰. Actualul preot – Econ. Nicolai Popov – este din Bazargic, județul Caliacra⁷¹.

În anul 1863, „toate meseriile legate de construcții vor găsi la Galați o întreprindere rentabilă⁷², numărul inginerilor, zidarilor, cărămidarilor, a pietrarilor, a celor care prelucrează marmura, a dulgherilor fiind în creștere, orașul Galați devenind, așa cum aprecia un călător străin, „un vast șantier de dulgheri și zidari⁷³.

Pe Giuseppe Mancioti îl regăsim, în anul 1898, alături de Giuseppe Curti, ambii din Galați, asociați, concesionând o balastieră în vederea construirii unei fabrici de ciment și derivate, pentru a putea să se ocupe de lucrări publice ș. a.⁷⁴. Comanditarii societății *Curti et Mattioli et Co* erau „domnii Manzi et Co. Alberto Treves et Co, corn. E. Rava, G. Marchello, inginer G. Raschetti et Co. inginer G. Vefco-

67. M. N. PACU, *Cartea Județului Covurlui*, p. 132.

68. *** *Tezaur documentar gălățean*, p. 163.

69. Menționat la nivelul anului 1844, în legătură cu „Balta Brateșului“ din Ținutul Covurlui – Actul din partea lui Antachi Hagi Iordachi din Galați (6 martie 1844), în: Cristian CĂLDĂRARU, *Moșia „Balta Brateșului“ din Ținutul Covurlui (1448-1847)*, Editura Muzeului de Istorie Galați, 2014, p. 128.

70. M.-D. POHRIB, „Actul constitutiv și Statutele Comunității Bulgare din Galați (1930)“, pp. 219-236.

71. T. IORDACHE, *Albumul Galaților*, p. 35.

72. *** *Dictionnaire universel theorique et pratique du commerce et de la navigation*, tom. I, Paris, 1863, p. 1305.

73. Nicolae IORGA, *Istoria românilor prin călători*, vol. III, București, 1929, p. 262.

74. Contract de societate 1899 decembrie 23, Galați Azi, 23 decembrie 1899, cf. Arhivele Statului Galați, fond Primăria orașului Galați, dosar 248/1897-1913, f. 69, 82, copie, în: *Tezaur documentar gălățean*, pp. 281-282.

vali⁷⁵. De asemenea, au fost antreprenori ai construcției liniei ferate Galați-Bârlad⁷⁶, pentru care vor avea nevoie de o fabrică de cărămizi, pe care o construiesc în Țiglina I, după ce au cerut 12 ha Primăriei în anul 1897⁷⁷. Disponând de un cuptor, aceasta avea 2 lucrători, care realizau cărămizi în valoare 209 400 de lei pe an⁷⁸.

În scopul ridicării sfântului lăcaș, a fost eliberată o condică de subscripție pentru colectarea fondurilor, ce s-a făcut cu condiția ca biserica să fie ridicată în conformitate cu legile Bisericii Ortodoxe Române „și cu obligația de a raporta Protopopiatului de Covurlui despre mersul lucrărilor; în cazuri speciale să sesizeze Centrul Eparhial de Huși“, spunea părintele Igor Jechiu, care a slujit la biserica „Sfântul Pantelimon“ din Galați.

Din perioada construcției bisericii, s-a păstrat un plan al orașului, întocmit de inginerul italian Ignat Rizer. Prin „Ciasta“ (cartierul) a doua trecea „Ulița bulgărească“, care mergea pe lângă biserica „Sf. Pantelimon“, astăzi strada Română:

„La 21 aprilie 1837 s-a oferit să vină la Galați, ca inginer, un locotenent în armata austriacă, însă acesta nu a mai sosit în oraș. La 1 iunie 1837, inginerul Ignat Rizer încheie un contract cu Departamentul din Lăuntru pentru executarea planului carantinei, a unui plan «topograficescu», un plan pentru «urzirea târgului celui nou la Galați»⁷⁹.

Totuși, din lipsa fondurilor, lucrările s-au terminat abia în anul 1886, cu sfințirea de către Episcopul Partenie Clinceni al Dunării de Jos, pe data de 27 decembrie⁸⁰. Moise Pacu ne informează că:

75. Contract de societate 1899 decembrie 23, Galați Azi, 23 decembrie 1899, cf. Arhivele Statului Galați, fond Primăria orașului Galați, dosar 248/1897-1913, f. 69, 82, copie, în: *Tezaur documentar gălățean*, p. 282.

76. În perioada anilor 1869 și 1872, când apar și Atelierele C.F.R. Galați. Răscumpărarea C.F.R. Legea și convențiunea, București, 1880, pp. 37, 47, 57, 63; Panamaua de la C.F.R. București, 1900, pp. 5-6, la Emeric și Șara MIHĂLX, „Dezvoltarea industriei orașului Galați în perioada 1859-1878“, în: *Studii și articole de istorie*, IX, 1967, p. 130, n. 56.

77. *** *Tezaur documentar gălățean*, pp. 273-275; P. PĂLTĂNEA, *Istoria orașului Galați*, vol. 2, p. 184.

78. *** *Analele statistice*, nr. 13-16, 1863, pp. 114-115.

79. Gh. N. MUNTEANU-BĂRLAD, *Galații*, p. 15.

80. Arhiva Arhiepiscopiei Dunării de Jos, Fond Dosare generale, dosar nr. 1828/1885-1886, f. 54, la Pr. E. DRĂGOI, *Cimitire și morminte creștine în Galați*, Editura Arhiepiscopiei Dunării de Jos, Galați, 2022, pp. 68 și 132, n. 214.

„Personalul bisericesc se compune din un preot, două cântăreți și un servitor. Ridicarea acestei biserici s-a făcut de către comunitatea bulgară din Galați și se administrează de un comitet (epitropie), ales de această comunitate. Întreținerea bisericii se face din veniturile ei ordinare și din ofrande extraordinare. Pe lângă dânsa, sunt niște case ce-î aparțin, destinate unele pentru clericii săi și altele pentru închiriere”⁸¹.

Biserica, construită din cărămidă, a fost proiectată în stil bizantin, cu influențe slave, planul fiind în formă de cruce, cu o turlă mare pe naos, din lemn, cu o înălțime de 15 m și o deschidere de 7 m, cu Iisus Pantocrator în frescă, pe cupolă⁸². Regăsim între elementele arhitectonice frontoane pe părțile laterale, cu arcade semicirculate integrate, susținute de coloane cu secțiunea pătrată, terminate cu capiteli dorice, în basorelief. Când privește corpurile de extensie ale acestor segmente, sunt împodobite cu micro-frontoane cu centre în unghi de 90°, în timp ce segmentele mediane sunt prevăzute cu colonete stilizate la suprafață (fig. 3, 4).

Fig. 3. Latura estică și cea vestică a bisericii „Sf. Pantelimon” din Galați

81. M. N. PACU, *Cartea Județului Covurluii*, p. 133.

82. M.-D. POHRIB, „Actul constitutiv și statutele comunității bulgare din Galați (1930)”, p. 224, n. 8.

Fig. 4. Pridvorul și latura sudică a bisericii „Sf. Pantelimon“ din Galați

În perioada 1910-1911 a fost adăugat pridvorul (fig. 4), terenul suport, de loess, cu tasări frecvente, nepermițând și finalizarea clopotniței. Biserica din are doar o pictură impresionantă: *Pantocratorul* turlei celei mari, pictat de gălățeanul Gh. Th. Donev, în 1937, la restaurarea așezământului, când s-au realizat reparații generale, s-au înlocuit (la turlă) cercevelele din lemn cu altele din metal, iar culoarea pereților (până atunci văruiți în alb) a devenit crem (fig. 6).

Biserica „Sf. Mucenic Pantelimon“ (prăznuit la 27 iulie) a fost gata de sfințire în anul 1887, târnosirea fiind făcută de Episcopul Partenie Clinceni (1886-1902) al Dunării de Jos⁸³.

Catapeteasma bisericii „Sf. Mucenic Pantelimon“, sculptată în lemn de cireș, a fost realizată între anii 1890-1891, din același material fiind confecționate și amvonul (fig.5). Icoanele împărătești de pe catapeteasmă, cu chipurile Maicii Domnului, al Mântuitorului, al Sf. Ioan Botezătorul și al Sf. Mucenic Pantelimon, ocrotitorul bisericii, au fost pictate în anul 1886, potrivit însemnărilor, de pictorul român A. C. Popovici.

83. M. N. PACU, *Cartea Județului Covurluiū*, pp. 122, 132.

Fig. 5. Catapeteasma și amvonul bisericii „Sf. Pantelimon“ din Galați

În anul 1937, după refacere, biserica a fost resfințită. O altă restaurare s-a făcut în anul 1963 și pereții, atunci „la roșu“, au fost vopsiți albastru. Edificiul, destul de generos ca spațiu, cu altar, naos și pronaos, are zidul din cărămidă.

Fig. 6. Iisus Pantocrator pe bolta turlei celei mari de pe naos. biserica „Sf. Pantelimon“ din Galați

În curte se află mormântul arhimandritului bulgar Maxim Raicovici (fig 7), cu monument din marmură neagră, sculptat de grecul Dimitrie Colios⁸⁴, ce avea un atelier în Galați.

Pr. Eugen Drăgoi amintește de faptul că trupul arhimandritului, înmor-

84. Mihaela Denisia LIUȘNEA, „Cimitirul *Eternitatea* din Galați – monument de cultură urbană“, în: *Teologie și educație la Dunărea de Jos*, 19, Editura Arhiepiscopiei Dunării de Jos, Galați, 2022, pp. 125-127.

Fig. 7. Mormântul arhimandritului Maxim Raikovici

mântat inițial în Cimitirul „Eternitatea“ din Galați, a fost reînhumat, la 12 iunie 1906 aici, după cum reiese din textele de pe monument⁸⁵. De traducerea textelor de pe monument, din limba bulgară, s-a ocupat același autor, acestea fiind în număr de trei, dispuse pe laturile de sud și vest ale monumentului în formă de obelisc și pe placa de mormânt:

1. Spre placa de mormânt scrie:

„Din cinstire și recunoștință pentru măreața activitate și serviciile arhimandritului Maxim, pe 12 iunie anul 1906, s-au strămutat osemintele din actualul cimitir al orașului și s-au înhumat aici, lângă biserică, pentru nemuritoarea și marea însemnătate a memoriei sale. Aliluia, Aliluia, Aliluia!“⁸⁶.

2. Pe latura dinspre Vest:

„Arhimandritul Maxim Raikovici e primul bulgar și învățător în Galați. Primul și cel mai de seamă ctitor al acestei biserici bulgare de aici «Sf.

85. Pr. Eugen DRĂGOI, *Cimitire și morminte creștine în Galați*, p. 68.

86. Pr. Eugen DRĂGOI, *Cimitire și morminte creștine în Galați*, pp. 69-70.

*Mare Mucenic Pantelimon». Întreaga avere a cheltuit-o și a lăsat-o drept moștenire în patria sa și aici în scopuri duhovnicești și culturale. Întreaga sa viață a fost o neobosită și curajoasă trudă pentru binele fraților săi de același sânge*⁸⁷.

3. Și pe placa funerară există un text cu următorul conținut:

„Aici odihnește arhimandritul Maxim Raikovici, născut în 1801, în orașul Dreanovo, regiunea Târnovo și repausat pe 25 februarie 1874, care a lăsat (prin testament) toată averea sa instituțiilor școlare din patria sa Bulgaria. Aici odihnește ctitorul fondator al acestei biserici, arhimandritul Maxim Raikovici”⁸⁸.

Deasupra textului este reprezentată Crucea latină sub arcada, cu doi îngeri îngenunchiați de o parte și alta a crucii (Crucea din Carava), iar sub textul de pe placa de mormânt sunt reprezentate un craniu ce se sprijină pe două oase dispuse în forma literei X, reprezentând moartea.

În anul 1930 au fost adoptate *Actul Constitutiv și Statutele Comunității Bulgare* din Galați, care au stat la baza formării asociației intitulată *Comunitatea Bulgară din Galați*. Membrii fondatori erau: Ivan Manovici, Avram Stoica, Iordan Ivanov, Ștefan Dimitriu, Georgică Jecu, Mihăilă Anghelof, Petru Stoianof, Nicu Gheorghiu, Anghel Ivanov, Ionel Stoianof, Petru Petrescu, Chiril Stoica, Vasile Cojocar, Alexander Ivanof, Dumitru Beldescu, Alex Tabai, Anghel Savof, Iordan Stoianoff, Petru Stoica, Petrică Hristu, Ștefan Tiribegea⁸⁹. Acest eveniment a fost anticipat de alegerea membrilor Comitetului de epitropi în anul 1926:

„Primul comitet de epitropi a fost ales în adunarea generală ținută în ziua de 11 mai 1926, în persoana domnilor: Ivan Manivici, președinte; Avram Stoica, vicepreședinte, Ștefan Dimitriu, casier general, Iordan Ivanov, Mihail Anghelov, Georgică Jecu ca membri, iar ca secretar al Comitetului de Epitropi pentru partea culturală va fi directorul Școlii, iar pentru cea religioasă preotul Bisericii”⁹⁰.

87. Pr. Eugen DRĂGOI, *Cimitire și morminte creștine în Galați*, p. 70.

88. Pr. Eugen DRĂGOI, *Cimitire și morminte creștine în Galați*, p. 70.

89. M.-D. POHRIB, „Actul constitutiv și statutele comunității bulgare din Galați (1930)”, pp. 231-232.

90. M.-D. POHRIB, „Actul constitutiv și statutele comunității bulgare din Galați (1930)”, pp. 231-232.

Obiectivele Comunității prevăzute în Statut vizau: conservarea și dezvoltarea „cultului religios între membrii acesteia“, educarea și cultivarea „elementelor tinere ale etniei bulgare din orașul Galați și din județul Covurlui“, îngrijirea bunei funcționări „a școlii și a bisericii, angajarea corpului didactic și religios, dar și orice alt personal pentru bunul mers al Comunității“⁹¹. Sediul era în orașul Galați, pe strada General Berthelot, la numărul 61, iar durata ei era nelimitată⁹².

Patrimoniul asociației era compus din: biserica și Școala Comunității Bulgare din Galați, strada General Berthelot, numărul 61, imobilul din Galați, Piața Nouă, numărul 45, donat de Petre Stoianof Raicof⁹³, casa din strada General Berthelot, numărul 61, veniturile ordinare și extraordinare ale Bisericii, Școlii și a bunurilor imobile, contribuția lunară și anuală a membrilor, donații sau legate, serbări sau baluri. Organele de administrație și control erau: Adunarea Generală, Comitetul de Epitropi și Cenzorii⁹⁴.

În anul 1951, Comunitatea Bulgară din Galați era reprezentată de Gheorghe Canef, președinte, Vasilica Lungu, secretar, Chiril Miloșov, Ivan D. Hristu, casier, Ducef Duțu, controlor etc. Doi ani mai târziu, Comunitatea Bulgară „Sf. Pantelimon“ din Galați era condusă de către Canaev Gheorghe în calitate de președinte și Miloșov Chirilă, vicepreședinte, aceasta administrând un patrimoniu alcătuit din două imobile situate pe strada Nicolae Bălcescu, la numerele 65 și 65 A (biserica și casa parohială), un imobil situat în Piața „30 Decembrie“, la numărul 45, afectat ulterior de planurile de sistematizare din anul 1964⁹⁵. În prezent există și un centru social, organizat și administrat de preoții Ștefan Pintilie și Sorin Alexandru Cojocar.

91. M.-D. POHRIB, „Actul constitutiv și statutele comunității bulgare din Galați (1930)“, pp. 231-232.

92. M.-D. POHRIB, „Actul constitutiv și statutele comunității bulgare din Galați (1930)“, pp. 231-232.

93. M.-D. POHRIB, „Actul constitutiv și statutele comunității bulgare din Galați (1930)“, p. 225.

94. M.-D. POHRIB, „Actul constitutiv și statutele comunității bulgare din Galați (1930)“, pp. 231-232.

95. M.-D. POHRIB, „Actul constitutiv și statutele comunității bulgare din Galați (1930)“, pp. 231-232.

Din anii 70 ai secolului trecut, biserica a fost preluată de Episcopia Dunării de Jos, cea mai mare a enoriașilor fiind de etnie română, în biserica „Sf. Pantelimon“ ținându-se și slujbele arhieresti ale Catedralei Episcopale, care, afectată fiind de cutremurele din anii 1977 și 1986, a avut nevoie de timp pentru reparații⁹⁶.

Din anul 1993, părintele paroh Dumitru Gheorghe a demarat lucrări de restaurare a bisericii, cu binecuvântarea arhiepiscopului dr. Casian Crăciun, care au continuat și în 2008 și 2009, cu ajutorul administrație locale, care a pus la dispoziție suma de 30.000 de lei pentru restaurarea subzidirii. În prezent se desfășoară un amplu proces de restaurare, care vizează consolidarea, reparații capitale și reabilitarea bisericii „Sf. Pantelimon“, început în anul 2024.

Inventarul vechii biserici se găsește păstrat în Arhiva Arhiepiscopie Dunării de Jos Galați. În biserică se păstrează:

- icoana de hram a Sf. Pantelimon pe catapeteasmă;
- un Sfânt Epitaf, brodat cu fir de aur și argint, trupul lui Iisus și chipurile Sfinților Iosif, Nicodim, care au dat trupul jos de pe Cruce, înfășurându-l în giulgiu, l-au așezat apoi pe piatra din grădina celui dintâi, al Maicii Domnului, al Mariei Magdalena, mama lui Iacov și a lui Iosif, sunt pictate pe canava, cu vopsea acrilică;
- un epitaf cu Adormirea Maicii Domnului pictat pe pânză, realizat pentru Biserică în anul 1957;
- icoana mare a Sf. Mina, cu casete în chenar, cu imagini din pătimirile Sfântului, al cărui nume este scris în chirilică.

În prezent preoții Ștefan Pintilie și Sorin Alexandru Cojocar se îngrijesc de derularea unui amplu proces de restaurare, care vizează Consolidarea, reparații capitale și reabilitarea bisericii „Sf. Pantelimon“, început în 2024.

96. Paul PĂLTĂNEA, *Istoria orașului Galați de la origini până la 1918*, vol. II, 1995, p. 191.